

УЛГЭР ДОМОГ БА АЖАБАЙДАЛ

Гэжээхэ ябахадашье, хүнэй хөөрлэдхөөшье, дэрүү абари зантай хүн гэжээ тэрэ абайар харагдадаг. Тэрэ ходоол шэбшэж, бодожо ябадаг хүн хэбэрэй. Тимээхэ эрэд аман зохиолхоо һабаша татуулан мүндэлдэг геройнуудайгаа түхэл шарайе бүтээхэдэ, дайнай гу, али тарашанай тэмдэг зураг зурахада, уран зурааша өөрчлөгөө абари зангае заабал уран бүтээлүүдтэ оруулалсаг гэжээ ханганда.

Цырен-Намжил Очиров Баб-жа-Бегатариэ зураад, ара талданы нигээ бэһэлэн байдаг: «Батаршалгаараа суугай, солотой. Юумэдэ хангаараа бодогдгүй, тэнюун номгон эсдэлтэй байгаа юм гэжээ. Тимээхэ байдлаар ороходоо, тангидашуугөөр хувидаг, дайснаа хүсөөрөө бэш, харин һүбэлгэн байһанайгаа ашар динилдэг, мүн хүшэр айбадһаа мултардаг байгаа юм хаша».

Уран зурааша үлгэр домог-уудта хэлсэдэг агуу баатаруудай түхэл шарайе зурахада, тэрэ завшыс бодогдгүй, тимээхэ тэднэ ажабайдалга дурлаһан хүхүүдтэ, баяртай, хүсэ шадалтай хүнүүд гэжээ харагдадаг.

Тэрэнэй хөөрдохн уран ар-ганы гээхэдэ, үргэн дэлсэс болоно. Илангаяа хүнүүдэй хүдэлсэдэ тон нарин ажалалта хэлэн байдаг. Мүн тэрэнэй зураглалһан байгалишье элэл онолор аргын хүсөөр сарһан дээрэ «амидырдэг». Жэһээлхэдэ, «Добуун дээрхи хүндэ» гэжээ зурагынь абаад үзэхэдэ, тэрэн дээрэ зураглалһан хуудайн наһан бүхэн һэбээхэдэ һаршаганан хүдэлжэ байна гу гэжээр харагдадаг.

Угөөр Очировай зураһан хүнүүдэй образ өөрсэ якын, оноохон гээшэ. Тэднэ Эхэ Газарангаа ёһотой эзэд, баатарууд. Хүдэр бэстэй элинсэг, хулнисгаа тэрэ өөрчлөгөө суглууһан аман зохиол-нуудай удаһаа олодог гэжээ ойхохоор.

Гээхэй хамта бүхэ зурагуудын юуншөөб түхэй хөөр-рээжэ байдагараа бусдаһаа ил-гадаа, газар, уна, агарые ба галые заабал хэрэглэһэн ор-лодогби. Өвөөд дүүлһэн эр-мэлтэйгээр хүндэһэ зураха хэрэгтэй гэжэ һанадагби. Юун-дэ гээхэдэ, ямаршье хүн (жэ-һээлхэдэ, баян хүндэ мүлжүү-дэг байһан, һанги-набта зү-сэһатэй барлаһаа һаа) ажа-һууһын тула ямаршье гасал-ган илжа шаддаг, өөрчлөгөө-рээ ухагтай, холын хараа бо-долтой, ажалша байха ёһо-той...

Уран зурааша түүхээр, илангаяа Забайкалда ажаһуу-һан декабристууд ажабай-далар бахархалда юм. Өөрөө Эхэзэ ороноо тамгалгын Агуу-эзэ дайнда хамгаалсан бай-һа.

Уран зурааша график Ц.Н. Очиров зуу гаран графикаса зураг бүтээдэг. Эртэ эрдэ са-гай гу, али мүнөө сагай үлгэ хэрэгүүдэ зураглана гу гэж тэрэнэй бүтээлүүдэ заагагүй

рэй тарашание гу, али мал-шинишье танин олоходи.

Ц.Н. Очиров өөрчлөгөө эсдэ-хэлэй хуғөөе зурагтаа тон зо-хиоор дамжуулжа шаддаг. Тэрэнэй «Мал адуулагша» гэ-жээ зурагыс «Улуулаанга» гэжээ-ше нэрлэжэ болоно. Энэнь булганда мэдээжэ Цыренгал Сэмпиловай «Салын мнэг ду-ран» гэхэн зурагта удхынгаа талаар дүтэрхи.

Гээжэ зураа уран зурааша бургадуудтай хүршэ ажаһуу-даг ардуудай ажабайдалгаар һоирхоходо юм. Хүршэн ор-тонгуудай ажаһууһаа, түү-хыс һан мэдэдэг. Энэнь илан-гаяа «Ортоной домог» гэжэ зу-раг соо элээр тэрүүлалданхай.

«Сэлэнгын алдта болоһон үер» гэхэн зурагай удаа мүн өрэд зоной түүхээхэ абган-тай. Сэлэнгын алдта ажаһуудаг бургадуудай зарим хүбүнэ эхэ үерһе боложо, мүнөө Хэжээ-гийн райкодо срышод нотагууд руу нүүһэн гэжэ мэдэнбди. Байгал далайда Сэлэнгэ мэрэ-нэй шухан ородог газарта мүнөө олон-олон муруундэ оломо болоно. Гэнтэ хүршэ-нэй доошоо һуһанһаа боло-жо, уһанай эхээр үерлээдэ, аймгаһай ходоол тохолодоон байгаа. Энэ эхэ үерэй ходоолто байдогые уран зу-рааша зураглахада, гайхалтай түргэн эршэ харуулжа шад-даг бэлгээ гүсэдөөр хэрэг-лээ гээхэдэ, алару болохгүй. Энэ зурагыс хараһан хүн заа-бол уни сагта үнэгэрэн тэрэ үерэй шуугае, адуу малай мөө-рөөв, хүнүүдэй хашхарае адуу-ландал болдог. Эндэ тэнгэ-ри өөдэ гараа һарбайһан үбжөөлшье, хараха аяндаа һанаа амарһэн гээжэ гу, али энэ ходоолһоо яаһе зайсаха ер-гагүй байһанаа мэдэрһэн, үхи-бүү тэбэрһин эр-хүниие хара-ранбди. Энэнь эрхим зурагуу-даһын нэгэн болоно.

Өөргөөгөө зохиёхы ажалай уг удаа тухай Цырен-Намжил Очиров илгэж хөөрэдэг.

— Байгали гээшэ бултанай мнэй эхэ болоно. Хүниие зура-хада, газар, уна, агарые ба галые заабал хэрэглэһэн ор-лодогби. Өвөөд дүүлһэн эр-мэлтэйгээр хүндэһэ зураха хэрэгтэй гэжэ һанадагби. Юун-дэ гээхэдэ, ямаршье хүн (жэ-һээлхэдэ, баян хүндэ мүлжүү-дэг байһан, һанги-набта зү-сэһатэй барлаһаа һаа) ажа-һууһын тула ямаршье гасал-ган илжа шаддаг, өөрчлөгөө-рээ ухагтай, холын хараа бо-долтой, ажалша байха ёһо-той...

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ: Ж Академическэ театрай зүжэг.

Аралдай дундаһаа шалгарһан бэлгитгэн Шэнэ-шүлэгүүдтэй танилсагты.

Унэншэмэ үгүүлэл.

Ябаган шог.

Владимир АМОКОВ
Аналаймни үдэр
Ханын календарине

Хэчэн, Ажалаймни үдэр эхилбэ. Хадын оройгоор толорч, Ажалаймни үдэр эхилбэ. Нажарай үглөөнэй шүдэртэд, Паранай гэрэлдэ ялас гэжээ, Отгоргой руу ниндээнэ галуудат, Ошонол хубарин дүрнүүднй.

Ажалаймни үдэр заримдаа Алаан намдуур байдаг даа.

Эбхэрэн ерэнэй долгиндоо, Эршэтэйгээр заримдаа үнэгэрнэл.

Ажалаймни үдэр заримдаа Агшан мотээр үнэгэрнэдэг, Хашхараан мотээр, сошоомо,

Хара хүдшьежэ гоожуудат! Дуун болон эсдэлдэг. Дууһан намаа далаха, Хадһааа бууһан горхондоо,

Харьялхал ажалаймни үдэр.

Ажалаймни үдэр намдаа Анда нүхэр болохой.

Аюулай намда тохолодолоо, Аласһаа намаа яаралтай, Ажалаймни үдэр толорон, Абархалаа орожо эрэхэт даа.

Хүйтэн һалхин дундуур, Хүр саһан дээршье Урги болон һалбараад, Угтахал ажалаймни үдэр.

Хатуу гранит шүтүүе Хатан булдаран һилжээ, Галта муруундэ бэшээжэ, Гарганга шүтүүнай шүһыне!

Гарайнгаа хүсые гамнингүй

Гал сасартар сохноном, Гранит хатуу шүтүүнда Гараараа амн оруулан!

А Адар
Адар, аадар!
Адахарыш эхээр, аадар!
Алдалаад хобтэнэм
Алгар талдаа.
Зээрэг горхон
Зэрлээд шолшононо,
Хабарай ерэнһе
Хабархан сошоносо.
Хабарай аадар
Хааяса адхараа,
Харин би айнагүйб!

Ц. ДОНДОГОН оршуулба.

«ДЕКАБРИСТЫН БЭХЭЛИГ»

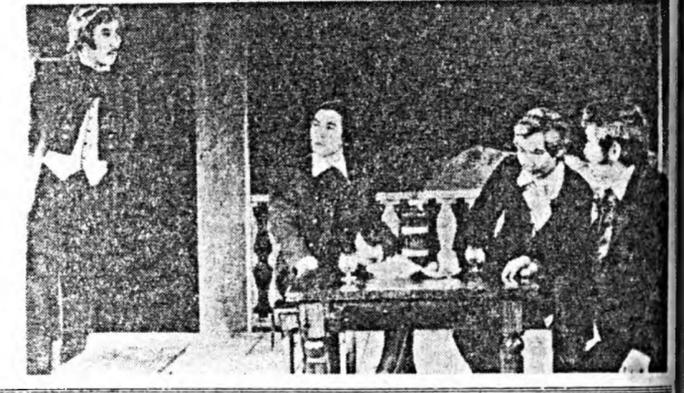
РФСР-эй Гүрэнэй шангай лауреат, Буряадай АССР-эй ардай поэт Николай Дамдиновай «Декабристын бэһэлэг» гэхэн шүлэгтээ ардые РСФСР-эй институтын габьяата аял ябуулагша Ф. С. Сахи-ров буряад драмын академическэ театрай сценэ дээрэ на йруулан үсэгдээр табьба. Композитор Юрий Ирдншесэ зүжэ-гэй хуҗомыс найруудан ба-шээ. Буряадай АССР-эй ис-кусствын габьяата ажал ябуулагша В. В. Тевелев уран шэмгэлэһеень бөөдүүл-һэн байна.

Оройдо революцини түрүү-һын сууриал болоһон дека-бристуудын буһалһанда ха-бадһад, хэһата Россия ха-туу шаруун мүрдэлдээ оро-жо, гам хайргүйгөөр хэжээ-дэгшэ түхэй драма соо хэ-лэндээ. Идээн шэнэ бүтээл уран найхуу хэлтээ. Түхэ-рээ үе сагыс үнэншэмэ эүбөөр харууһан эхлэл болло.

Гурбан дөбхөр мүлжэлдээ байһан буряад ардын ажа-байдалыс хүндэхээ хэрэг-тэ бага бэшэ хубилгана оруу-һан Николай Александрови-ч Бестужевай рольдо Буряа дай АССР-эй ардай артис-ти Михаил Елбонов үнэншэмэ эүбөөр наадана. Гадна Бу-радай артист Нина Токуре-нова (Л. С. Степанова), Бу-ряадай АССР-эй габьяата артист Базар-Ханда Габда-нова (М. А. Волконская), артистнар Л. Цыдыпова (А. Г. Муравьева), Ц. Баль-жанов (Доржо Банзаров) бо-лон бусад олоо артистнар— дүн хамта 28 хүн тус пье-сэдэ хабдаана.

Усыгэлээр республикни пар-тиная, совет хуҗалбары-шад зүжэгыс ержэ харай-һана. Харгашад—олоһон тү-дөөлөгшэд, залуушууд, я-дэлмэршэд, студентнар, жэ-жэге тон халуунаар хуҗа-абаа.

Ц. ЦЫРЕНОВА,
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүжэ-и нээ сценэ,
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВА
фот.

УЯНИА ДУУНАЙ ШЭДИ

Тосконой дунда һургуулийн залуухан багша Дэңсэмаа хэ-шээлэнгээ һүүлээр, үдэшнөөд клубта ардай консерваторидо өржэ, залуушуудта дэлхээн суута хүгэмшээ, дуушад түхэй хөөржээ үгэдэг, хамга на-да, релетичинүүдэ хүтэлбэ-рилдэг, өөрөө шүлэг, позма-нүүдэ уран гоёор аад, сээ-жээр ушаддаг һэн. Юур шар-гайгаар сэрбэрэн гээшэн ар-гуй. Скулптор зорюуһаһыс ороломоо хүдэлжэ һаа, нимэ дүтэ мээр бүтээжэ шадхаа да гу! Эмбелхилдэһэн, эрчим сагаан шүдүүндэ толоржо, моһон хараһан модон ялал-заха. Юрьдэе, нимэ сагаан-да хэн дурлахгүйб даа. Хо-нишын Дугарыһыс эсдэхэл хүл-гөе бшуу... Клубһаа гарахадан, тэрэ Дэңсэмаа угтадаг боло-бо. Багша сагаан үеһегөө нүхэдэ — басагадтай хүтэр-лэһэн юмээ, хөөрлэдхөөр хэ-рэлсэ руу буужа эрхээ...

— Аа, Дугар! Консерватори-до юундэ абангүйбшй! Зүр-хэгий гуш! — гэжэ согтоһон ноодөрөө урдһаань гэтэхэл даа.

— Консерваторидо оромош юу бирахабид даа. Тэдэ нэгэ дуулаад үгүүмээ... гэжэ үг-мэг гэхэднээ, басаган зүбшөө-бэ.

— Дугар урматгүйхэн ганса-раа үлшэбэ. Тэдэ минэ сог-моол байха гу тэндэ. Клубай үбэртэ табатай байһан мото-циклдаа мордожо, гунгитгай-гаар гүнгэнзһөөр отара тээшэ гүйлшэбэ.

Энэ Дугар тухай хэлээжэ бо-лоо һаа, тэрэ алгебра, физи-кээр үбэрхүүдэй нэгэн гэл-сүүлдэгшэ һаа, арбадхичие дүүргэхэдэ, институтта ороо-гүй, харин колхозхоног нэгэ отара дажаа абан. Игэжэ «тон жиндэ» ажалтай боло-һондоо байа хэндэхэе голуу-лаагүй. Магтаалтан һангаар ху-дэлдэгшэ. Тэдэ энэ Дэңсэмаа басагадта тоолгомо яахада дүтэ үүрэгтэ соностоно...

Дугар хэлээ үгээр орой-доошье олонгүй. Зүрхэһинэ түшгэнээн, лүгшам, эсдэхэл бодолынь бахардуула. Үүд-эрһингээ хажууда хүртээр хур-гүүлдэг. Дэңсэмаа Дугарай урдаһаа хаража:

— Сэхынь хэлээгүйб, — гэ-бэ. Хубуун һэргимжээдхидэ. — Шэ, Дугар, аябайтар һайн хоолойтойһы һаа, аяла гар-гажа шадангүйш.

Дугар нимэ юумэ хэлээжэ гэр-жэ огто хүлээгэгүй һэн тула хароосуха үгээр олобогүй.

Тэрэ гэгээр Дугар ардаһа-гаа консерваторидо нэгшье хэлээл хангуй, нэтрээрү гал-на хубунд, басагадтай һуу-рдаа. Гэгэһыс үндэр бүтэ-бүүдүн хара хонхион Дугар тоомотой дооруунаар аман гаржа, сценым тэг дунда, тү-дэһагээр зогсоһон.

Эрэдими шулуудал танхимһаа...

Тимээхэ оперо, балетт өтр соо хүн зон дүүрэн ор-лораа һэн. Торгон хүлэгшэ дэи намбаран, ламини гэр-луудай яларан, кулсын сий-на хубунд, басагадтай һуу-рдаа. Гэгэһыс үндэр бүтэ-бүүдүн хара хонхион Дугар тоомотой дооруунаар аман гаржа, сценым тэг дунда, тү-дэһагээр зогсоһон.

Эрэдими шулуудал танхимһаа...

Эбэхэмэл торгондоо намилһаан...

Тимээхэ нэгтэ бултанай эл-шээтэ хэһээлдээ сугларх хэ-лээ Дугар клубтаа эрээд, пал-тэею тоилархарихан юумэ ламинин саана тэбхэжэ һуу-на, нэгэ үшөөб даа гүнгэнөөд һалангүйш. Бэһинийн мандал-һана дээрэ нааджа, ном ун-шажа, шатар дорбод табига, юрьдөө, дура зонгон соогоо «далбагата татан табицуулжа», балгаша хүлээһэдэ.

Эрэдими шулуудал танхимһаан...

Эбэхэмэл торгондоо намилһаан...

Дугарай хоолой даа са-ша болохо бүрэн бүрэн тэй, ирагуу сэрбээр сур-тын эздэлдээ... Дууһангай тү-хэн бадаг дуулажа дүрлэ-һэн тоомотой доохотойн мө-оперо, балетт театрт тэрэ эл жамна өдөр бөөрөө хуушэбэ, «бис-бис!» гэхээр халдан хойно хойноһоо хэ-лэн эздэлдэ, хэдэ хэдэ ө-сгүүдэ сценэ руу хийдэгшэ «бис, бис... Браво, браво...»

Далай мэтэ энэ хүнүүс, дэлжэ байһан элээр үрэн-гидэ сээр дээрээ баргаша ардын гэжэ мултардаг. Дэ-ңсэмаа сценын саана үнэ-үрөөн эһэн эһэнбэлэн хуушэ-бэ.

Хүсэһэн, һанһанаа һэн сэдүүһэбэ гээшээ, — гээд үг-дэ хуларшан шараа юм уран һагад хэлээ, сэрбене хомхоогоор үндэр-гөө бэлэй.

— Е. Птичкинэй зоһөөһөн муу. Фильм-концерт. Д.К. Классическэ барилдаан. Г.Роллин чемпионат. Шинэ дамжуулга. 24.00 — Шинэ кино.

ХӨЕРДОХИ ПРОГРАММА
Улаан-Үдэ. 10.55 — «Кинобуудэ» «Как Иванушка про-чудэ со чудом хули» — үг-дэ һанхайн фильм.

Москва. 12.25 — «Ура-н» раашад тухай хөөрлэдхэ-Кустодиев.

Улаан-Үдэ. 13.10 — «Эр-ба» техникэ — кинофильм.

Москва. 13.20 — «Алба-далай замда гарба» И.С. «Мочартын дуунууд» И.С. О. Сулейменов. «Эрба» му-доро доһи. Поэма.

Ректораттай орлоһон Н. Р. Д. ОЧИРОВА

«ТҮРЭЛ ХИЗЛАРНИ»

нимэ тарашанай шүлэгүүдэй суглуулаһан ород хэлэн дээрэ Буряадай номой «Эбэл» бардан гаргаба: Тэрэнэй хуу-данауудыс нээһэн хүн рес-публикыһаа өлөһтэй залуу лөдүүдэн бүтээлүүдтэй танил-саха байна. Эндэ Байга-

лай үмэһын үзэхэлэн һай-хун хизаар, мүнөө үсын хү-нүүд тухай уран хурса мур-нууд энэ согоһолбори соо оло-но. Авторнуудын дунда һалха-на Улаан-Үдэдэ болоно үн-гэрһин республикыһын залуу уран зохиолшодой XI конфе-

рэнцид хабарһан В. Дугарова, С. Дугарова, Н. Угрю-мов, В. Хоросникова, В. Яги-мытов болон бусдай нэр-нүүдэ олохот.

Манай корп.

ЯБАГАН ШОГ НААХАРУУ

Нүхэрн гэрээ тайлажа, ондоо тээһинэ уриха болоходоо гүйжарихи болохитын намаһаа гүйбэ гээшэ. Болоһоо сартаа ошобот. Галын машина срыкһа, хүхэри срынгээ доорһондууһыс ашажа байба.

— Дамба, гэрингээ хана, шила, үлээһэн номсолоо хүн гүш даа? — гэжэ асуубоб.

— Тимээхэ, үгүү хүдэлмэри гарсаһанай хэрэггүй бэшэ ал даа, — гэбэ тэрэм.

— Тэдэ дахин табихада, хийһан гээд эб эбшье олохо хүмшй?

— Хала даа, үрэдөө, юу хэлэб гэжэ хэлэнэй даа. Наһаара һуһан гэрээ мэдэхгүй һэн сүб даа, — гэбэ тэрэм. Нисгээ табигарихадан, арха аралһин һалжа:

— Дурга мэднй даа, — гэжэ һахаршог зантай мүхэригөө хэлэди, сэрһинэ шидалсажа, шимэ бууһанда ашаһажа хилса-һа һэн.

Зидлаад, гэрэй арбан хонго соо хүйхэндэй табигариха хүхэри, гэрнэй хэди һари эйбүүдэ дажа болоходоо, тарьча шалжа, хүнэй үсэ бууһануудынь мүнөө хүртээр гэл-шээтэ.

„СЕВЕРЭЭ“

Ресторанди эдэхээс оройд, үнэнэй шүлэгүүдэй хушанай-һа танилтай нээхэ стогод һууха болоһооб.

— Зай, һайн сүбдн? — гэжэ би һурааб.

— Оо, ошгүй ааб даа. Северһээ эрээб, — гэбэ.

— Хэр аяжа эрбэһи?

— Хүбхээр ааб даа. Тэдэ Севертай Север ээ байна даа, хууһар, Бодогдэ хүнүүд шоллодог, тэрэндэ абли болон аяаба.

— Зий? — гэжэ би хөөрүүлжэ оролдон дамжэб.

— Миний тэбхэи Бодогдэ армия ошой, түрүүнээр ар-бан хонго «харишайш» хилэгшэ, «святая гэрээ, цыган хилэгшэ», «жаргашайш» хууһарууд хабди даа гэһэн гээжэ. Бүдөө аман мэлтшэжэ, сүлхэжэ «хилэгшэ» «Нарай бай-халай, хилэгшан хуужэ, үхэгшэһэн байхалаа яаһаа эсдэхэб!» гэһэн гээжэ. Наһаа... Эндэхэ аман гэрэгшад, бии тигэ-жэ һанаа һэн. Үнэнөө мүнөө гэрнэһинэй бэлхүүһэн олодоһо-догшэ байһаа даа, — гэбэ рожэ соо арха аялһаи нүжир-хөөд, уриһоа.

ПРАВДА БУРТИИ

Нэгдэхн хууданада. «НСС»-ий Ц.Н. Д. АССР-эй Министруудай Советта» — ТАСС-ай материал. «НСС»-эй делегати Н.П.Чай хуҗал-барилгашадан хууһаба. «Үндэр ноогоон халуурхал» — С. Тюлюкинай корреспонденци. «Улаан субботыс утуулан» — тоһио мэдээһэнүүдэй суглу-лабарни.

Хөөрдохн хууданада. «Коммунистуудан нүдөөнэй хүснэ» — Каабанһин райо-ной партиная эдэхитэдэй суглаанһаа. «Шанарһаа ашаг

САНХИР ЭКРАН

НЭГДЭХИ ПРОГРАММА
Москва. 8.55 — Дамжуу-лын программа. 9.00 — «Бре-мис». 9.40 — Угларэй гимна-стика. 10.15 — «АВВГ» өмкө-10.50 — «Турлхатаа зорюу-лагдан дамжуулга». 11.20 — «Г. Минякин дуулаха». 11.50 — «Най шанартай эд бараа эл-бэг эхээр гаргах». Улаан-Үдэ. 12.25 — «Уран бэлгитгэн зохиохы гэжэ» гэхэн цимхлээ, Пост Ц. Галса-нов (буряадаар). Москва. 13.10 — «Спортло-тогой» 15-дахн тираж. Улаан-Үдэ. 13.20 — «Хэр банаһад, студент!» 13.55 — Ухибуудат. «Теремо» — мультифильм. 14.25 — «Арадай уран бүтээл» — гэгэн теле-

визионно фестиваль. Бэшуу-рай район. Москва. 15.30 — «Мүнөө дэр — түби дэлхээд». 15.45 — «Путешествие по дорогам Севера» — телевизионно уран һанхайн фильм. 17.00 — «Мэ-дээжэ аад, юрзэ бусын юумэн». 18.05 — «Циркын арена дээр». 18.50 — Политическэ шэһэлгээшэ Ю. А. Летуно-вой хөөрөөн. 19.20 — Винни-Пуг тухай мультифильмүүдэй программа. 19.50 — «Үглөө дэр — Ороноо агаарһаа хам-гаалха сэрэгүүдэй үдэр». Оро-ноо агаарһаа хамгаалха сэрэ-гүүдэй главнокоманделгата, Авчачин маршал, Советскэ Союзай хөөр дөһи Герой А. И. Колдунов үгэ хэлээ. 20.05 — Ороноо агаарһаа хам-гаалха сэрэгүүдэй үдэртэ зо-рюулагдан концерт. 20.50 — «Нюхэ председатели» — теле-визионно уран һанхайн фильм. 22.00 — «Время».